
LA HISTÒRIA DE LA LITERATURA CATALANA D'ALFRED MOREL-FATIO AL *GRUNDRISS DER ROMANISCHEN PHILOGIE* (1893)

FRANCESC BERNAT I BALTRONS / PATRICK HEINZER
francesc.bernat@ub.edu / p.heinzer@uni-koeln.de
Universitat de Barcelona / Universitat de Colònia

Resum: *Katalanische Literatur* d'Alfred Morel-Fatio (publicat al *Grundriss der romanischen Philologie*, Estrasburg, 1897 [1893], vol. II, Tom II, p. 70-128) és un dels primers resums d'història de la literatura catalana fets amb criteris de la filologia moderna. A banda del seu valor històric, aquesta monografia té un gran interès per als historiadors de la literatura catalana. Per una banda, ens permetrà saber el coneixement que tenia sobre aquesta literatura un dels millors hispanistes francesos de finals del XIX i principis del XX. Per l'altra, i tenint en compte la notable repercussió internacional del *Grundriss* dirigit per Gustav Gröber, sabrem quina visió de la literatura catalana va difondre *Katalanische Literatur* entre els filòlegs europeus de l'època. Així mateix, contextualitzarem aquesta obra tot destacant la metodologia i fonts que va emprar. Per acabar, cal dir que el nostre article forma part d'un treball en curs l'objectiu del qual és l'estudi crític i la traducció al català de l'obra citada.

Paraules clau: Història de la literatura catalana, Alfred Morel-Fatio, *Grundriss der romanischen Philologie*, Gustav Gröber, Segle XIX.

THE HISTORY OF CATALAN LITERATURE BY ALFRED MOREL-FATIO IN *GRUNDRISS DER ROMANISCHEN PHILOGIE* (1893)

Abstract: *Katalanische Literatur* by Alfred Morel-Fatio (published in *Grundriss der romanischen Philologie*, Strasburg, 1897 [1893], vol. II, part II, p. 70-128) provides one of the first overviews of the history of Catalan literature with modern philology criteria. Besides its historical significance, this monograph is of particular interest for Catalan literature historians. On the one hand, it will enable us to consider the knowledge concerning this literature which one of the best French hispanists in the late 19th century achieved in that period. On the other hand, and in view of the considerable international impact of the *Grundriss* edited by Gustav Gröber, we shall know the vision of Catalan literature that *Katalanische Literatur* disseminated among the European philologists in the 19th century. Furthermore, we shall contextualize it by pointing out the methodology and the sources Morel-Fatio used. Finally, we would like to recall that this article is part of a work in progress in which we shall undertake a critical study of this monograph and its translation into Catalan.

Key words: History of Catalan literature, Alfred Morel-Fatio, *Grundriss der romanischen Philologie*, Gustav Gröber, 19th century.

1. INTRODUCCIÓ

Com ja va fer notar Aramon (1955), els dos primers resums d'història de la literatura catalana fets amb criteris homologables als de la filologia moderna van ser escrits i publicats fora del país. Ens referim a l'*Essai sur l'histoire de la littérature catalane* de Francesc Cambouliu (París, 1857) i l'article *Katalanische Literatur* d'Alfred Morel-Fatio, publicat al *Grundriss der romanischen Philologie* (Estrasburg, 1897 [1893]). Tot i que ambdues obres són ben conegudes per la historiografia literària catalana, la segona no sempre ha estat prou tinguda en compte pel fet que mai no ha estat traduïda de l'alemany.

Aquesta obra de Morel-Fatio té un doble interès per als historiadors de la literatura catalana. Per una banda, l'anàlisi d'aquest estudi ens permetrà saber el coneixement que havia assolit sobre la nostra literatura un dels millors hispanistes francesos (en el sentit global del terme) de finals del XIX i principis del XX. Per l'altra, i tenint en compte la notable repercussió internacional del *Grundriss*, dirigit per Gustav Gröber, sabrem quina visió de la literatura catalana va difondre entre els filòlegs europeus de l'època.

A més de demostrar la importància de *Katalanische Literatur*, aquest treball té també com a objectius presentar la figura de Morel-Fatio, contextualitzar i descriure l'article, assenyalar-ne la metodologia i fonts emprades, i valorar el discurs sobre la literatura catalana de l'hispanista francès. En definitiva, el nostre estudi pretén fer una aportació a la historiografia de la literatura catalana i als orígens de la catalanística en el vuit-cents.¹

2. LA IMPORTÀNCIA DEL GRUNDRISS DE GRÖBER

Abans de parlar del *Grundriss*, cal presentar el seu impulsor i saber el paper que va tenir en la creació d'aquesta obra cabdal. Gustav Gröber (Leipzig 1844-Estrasburg 1911) va estudiar filologia clàssica i romànica a la seva ciutat natal. A través del seu director de tesi, Adolf Ebert, Gröber va entendre la importància de combinar l'estudi de la lingüística i la literatura romàniques amb un enfocament històric, perquè entenia la literatura com una part de la història, a diferència dels seus coetanis. Ebert va transmetre aquest enfocament a les seves obres mitjançant una periodització que també podem trobar al *Grundriss*: la divisió entre literatura de l'edat antiga, de l'edat mitjana i de l'edat moderna (Bochmann 1999: 129).

Gröber, ja com a professor a la Universitat de Breslau, va tenir la idea de crear una obra que fos un primer intent de sistematitzar la filologia romànica. Per això, l'any 1877 va crear la *Zeitschrift für romanische Philologie* (Revista de Filologia romànica). Aquesta revista ja la podem considerar com un prototip del *Grundriss*, però Gröber encara va haver d'esperar uns anys, fins que les condicions externes van ser més oportunes per tal de fer realitat la seva obra mestra. Finalment, l'any 1888 Gröber va publicar a Estrasburg, el seu nou destí universitari, el *Grundriss der romanischen Philologie* (Compendi de la Filologia romànica) gràcies al fet que va conèixer en aquella ciutat –aleshores integrada a Alemanya– la persona ideal per

¹ Aquest article, englobat dins el projecte *Renaixença y literatura (1854-1898): Institución, representaciones e identidad* (FFI2012-31489), forma part d'un treball en curs l'objectiu del qual és la traducció al català i l'estudi crític de l'obra citada de Morel-Fatio.

poder realitzar la seva obra: Karl J. Trübner (1846-1907), un editor aficionat a la lingüística i la filologia en general.

L'objectiu de Gröber era crear una obra monumental que, d'una banda, sintetitzés la «memòria col·lectiva» de l'encara jove filologia romànica per als científics de l'època i, d'altra banda, fer un manual per als estudiants alemanys. La idea, doncs, era mostrar el procés històric seguit per la filologia romànica, tal com havia après d'Ebert. Per aconseguir el seu objectiu, Gustav Gröber va unir tots els romanistes alemanys de primer rang com, per exemple, Gottfried Baist, Hermann Schuchier o Adolf Tobler.

Segons Johanna Wolf, podem definir el *Grundriss* de Gröber com el «punt d'inflexió i clímax del concepte de filologia romànica» (2012: 330), perquè és una obra que uneix i tracta tots els aspectes d'aquesta matèria i, a més, totes les seves diferents subdisciplines (incloent-hi la filologia catalana). Però, malgrat la segona idea de Gröber, s'ha de tenir en compte que ja la crítica de l'època va dir que el *Grundriss* era més aviat una obra per a científics, perquè el contingut era massa difícil per a la gran majoria d'estudiants (Vollmöller 1890: 148; Curtius 1951: 279).

Si bé hi havia una gran participació de romanistes alemanys en els temes de la lingüística i la literatura romànica tractats al *Grundriss*, Gustav Gröber va demanar a Alfred Morel-Fatio un punt de vista francès sobre la llengua i la literatura catalanes. Gröber i l'hispanista es coneixien des de feia uns anys i compartien la mateixa manera d'entendre la filologia. D'altra banda, en aquella època no hi havia encara gaires filòlegs a Alemanya que poguessin fer un compendi general de la llengua i la literatura catalanes.²

Amb tot, la llengua i la literatura catalana van fer-se aviat un lloc com a objecte d'estudi a Alemanya. Ja a la primera meitat del segle XIX s'hi van interessar, entre d'altres, Johann Erhard Kapp, Johann Andreas Dieze o Lorenz Diefenbach, que van dedicar-se a les literatures d'Espanya i van fer petites contribucions a l'anomenada «Poesia provençal·llemosina» (Klaiber 1940: 414). Però el moment clau de la filologia catalana a les terres alemanyes és l'any 1836 amb la diferenciació entre català i provençal de Friedrich Diez, tot i que aquest punt de vista trigà força a consolidar-s'hi, tal com ha demostrat Calaforra (1998). Altres exemples de la voluntat d'ocupar-se de temes de la catalanística són les recensions sobre el llibre de Cambouliu o els estudis d'Helfferrich, Hofmann i Schuchardt sobre el català (Malkiel 1984: 73).

3. MOREL-FATIO, HISPANISTA I CATALANÒFIL

Alfred Morel-Fatio va néixer a Estrasburg el 1850; era fill d'una família protestant d'ascendència suïssa que s'hi havia instal·lat per la feina del pare. Quedà orfe de mare molt aviat i el seu pare, banquer, l'envià a Leipzig per estudiar comerç. A la mort de son pare (1866), s'hagué d'instal·lar amb l'oncle patern a París i treballar a les oficines d'una empresa

² L'únic alemany de l'època amb una coneixença de la literatura catalana més o menys comparable a la de Morel-Fatio era Otto Denk, l'autor de *Einführung in die Geschichte der altkatalanischen Litteratur von deren Anfängen bis zum 18. Jahrhundert* (Introducció a la història de la literatura catalana antiga, des dels seus orígens fins al segle XVIII), també del 1893. Amb els treballs de Cambouliu i Morel-Fatio, és també un dels primers intents de sistematització de la literatura catalana antiga. Denk, però, no era professor universitari i per això aquesta obra no va tenir gaire repercussió entre els especialistes.

tèxtil, lloc on es familiaritzà amb l'espanyol a través de les cartes i comandes. Gràcies a una herència de l'àvia materna, va poder deixar l'oficina i ingressar a l'École des Chartes (1869), on esdevingué deixeble de Paul Meyer i es relacionà amb el també romanista Gaston Paris. Després d'un breu parèntesi per la guerra francoprussiana, es llicencià primer de la seva promoció (1874) amb una tesi sobre les fonts de *Libro de Alexandre*.

Del 1875 a 1880 treballà de bibliotecari a la secció de manuscrits de la Biblioteca Nacional de França, on renovà el catàleg dels manuscrits espanyols i portuguesos (1881)³. Durant aquesta època va fer un viatge el 1878 a Barcelona per estudiar les fonts de la Crònica de Jaume I (estada que aprofità per fer relació amb Milà i Fontanals i Marià Aguiló), i va traduir amb G. Paris els dos darrers volums de la Gramàtica de les llengües romàniques de F. Diez (1880). Del 1880 al 1885 va ser professor de literatures estrangeres a l'Escola Superior d'Alger. Va aprofitar aquests anys per perfeccionar l'italià i aprofundir en la llengua i la literatura catalanes. Cal destacar d'aquest període els viatges realitzats a Mallorca (1881) i València (1884), becat pel govern francès, per fer-hi dos *rappports* sobre l'estat de les seves biblioteques i els manuscrits antics que guardaven.⁴

El 1885 torna a París i comença la seva estabilització professional. Aquell mateix any Paul Meyer el nomena suplent seu a la càtedra de llengües i literatures de l'Europa meridional del Collège de France (en serà el successor el 1907), guanya una plaça de professor de filologia romànica a l'École des Hautes Études (on ensenyà, entre d'altres matèries, gramàtica i literatura catalana antigues) i esdevé el secretari acadèmic de l'École des Chartes, càrrec que mantingué fins el 1907. La seva carrera acadèmica culmina el 1910 en ser nomenat membre de l'Institut de França. Morí a Versalles, on s'havia retirat per problemes de salut, el 1924.

Morel-Fatio és considerat un dels impulsors més importants de l'hispanisme a França i el renovador dels seus estudis d'erudició, a banda d'un dels millors hispanistes de l'època. Era un filòleg en el sentit clàssic del terme, perquè dominava totes les matèries aplicades a l'estudi dels textos antics (lingüística, literatura, història, traduccions, etc.) i coneixia bé els fons i els manuscrits de moltíssimes biblioteques europees. Com a lingüista, s'especialitzà en la llengua castellana i la italiana, i llegia i entenia amb facilitat el català, el portuguès i l'aragonès. També tenia nocions d'àrab i un bon nivell d'alemany i anglès. Tot i que tenia fama de dur i era molt crític amb els qui ignoraven els mètodes d'edició moderns de textos, tothom el definia com una persona afable i servicial amb alumnes i col·legues.

Malgrat una abundantíssima obra sobre temes de llengua, literatura i història espanyoles⁵ (amb èxits com *Études sur l'Espagne*, 1888-1925), sempre preferí recollir i preparar materials per a l'estudi que analitzar-los ell mateix, cosa que veurem reflectida en l'article sobre literatura catalana del *Grundriss* que comentarem. Així mateix, Morel-Fatio encara era un hispanista en el sentit ampli del terme, perquè sempre tingué en compte les llengües i cultures no castelles ibèriques. Per això, una petita però destacable part de les seves publicacions versa sobre temes catalans. Com a exemples destacables, podem citar la seva primera publicació (una ressenya de les *Cançons de la terra* de F. P. Briz, 1872), els *Mélanges de littérature catalane* publicats a la revista *Romania* (1881, 1883, 1886), els dos *Rappports* dels viatges a Mallorca (1882) i València (1884) i la seva col·laboració al *Grundriss* de Gröber amb els

³ Reeditat el 1892 amb la col·laboració de Charles Baudon de Mony.

⁴ *Rapport sur une mission philologique à Majorque* (1882) i *Rapport sur une mission philologique à Valence* (1884).

⁵ Vegeu la bibliografia completa de Morel-Fatio a Hirschauer (1925).

articles dedicats a la llengua (1888)⁶ i la literatura catalanes (1893, però publicat el 1897). Amb tot, després de ser nomenat president del tribunal d'oposicions d'espanyol i italià a secundària el 1900, s'anà centrant exclusivament en els estudis espanyols. Tot i així, el *Bulletin Hispanique*, fundat per ell el 1899, no deixà mai d'aportar notícies i ressenyes dels estudis sobre història i literatura espanyola, portuguesa i catalana publicats arreu.

4. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE *KATALANISCHE LITERATUR*

Una de les primeres coses que cal aclarir sobre aquest article és la data de publicació, sovint mal indicada. L'any en què va sortir el segon volum del tom II del *Grundriss*, dedicat a les literatures provençal, catalana, portuguesa i espanyola, és el 1897, però el pròleg de Gröber que l'encapçala adverteix que els tres primers articles són del 1893, data en què estava prevista la publicació, i que el darrer estudi havia estat la causa del retard.⁷ Un altre aspecte important a destacar és el fet que, tot i que Alfred Morel-Fatio sabia alemany,⁸ l'article va ser traduït del francès per Heinrich Schneegans, per raons que desconeixem.

Katalanische Literatur ocupa 58 pàgines de l'esmentat volum (p. 70-128) i es pot dividir en tres grans parts.⁹ En la primera, l'autor fa una presentació de la literatura catalana explicant les dificultats per escriure'n la història (escassetat d'edicions crítiques fiables, desconeixença de moltes obres i pocs estudis literaris), fa una ràpida ullada a les obres impreses del XV al XIX i enumera les biblioteques europees on es localitzen els principals manuscrits medievals catalans, que constitueixen, segons Morel-Fatio, el gruix del patrimoni literari català. La segona i tercera part estan dedicades, respectivament, a la història de la poesia i la prosa catalanes, amb un predomini aclaparador de l'edat mitjana, ja que considerava de poc interès la producció posterior al XV. Pel que fa als textos medievals, es mostra molt crític amb la majoria d'edicions existents (excepte les de finals del XIX) i en reclama de noves.

En aquest article Morel-Fatio demostra tenir un coneixement molt aprofundit dels catàlegs de manuscrits catalans de les biblioteques europees, inclosos els reculls bibliogràfics publicats als Països Catalans durant el XVIII i XIX. Així mateix, coneixia i valorava els estudis literaris de Milà i la tasca d'Aguiló,¹⁰ i estava molt al corrent del renaixement cultural català del vuit-cents. En canvi, no cita els pocs estudis anteriors sobre literatura catalana publicats a França o Alemanya, com l'*Essai* de Cambouliu (1857) o l'opuscle de Helfferich sobre Ramon Llull (1858), però coneixia la història de la Renaixença de Tubino (1880).

L'estructuració de l'article és complexa, perquè, a banda de separar la prosa de la poesia, classifica la prosa en multitud de gèneres, la qual cosa no facilita una visió de conjunt dels escriptors catalans. A més, Morel-Fatio tenia encara un concepte molt extens de

⁶ La revisió del capítol sobre la llengua catalana a la segona edició del *Grundriss* (1904-1906), feta amb el seu deixeble J. J. Saraoihandy, fou publicada el 1906 a part amb el títol *Grammatik der katalanischen Sprache*.

⁷ Els autors dels altres articles són Albert Stimming (literatura provençal), Carolina Michaëlis de Vasconcelos i Teófilo Braga (literatura portuguesa) i Gottfried Baist (literatura espanyola).

⁸ Recordem que va passar uns quants anys estudiant comerç a Leipzig i que va traduir, amb G. Paris, els dos darrers volums de la Gramàtica de les llengües romàniques de Friederich Diez.

⁹ Morel-Fatio també el divideix en 42 apartats numerats.

¹⁰ Insisteix a reclamar la ràpida publicació del *Catálogo de las obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860* que preparava Aguiló (no va sortir fins el 1927).

literatura, perquè tenia en compte no només les obres de creació sinó també les traduccions i tots els gèneres cultes (dret, hagiografia, teologia, ciència, medicina, farmacologia, retòrica, etc.). Ens trobem, doncs, davant d'un dels primers intents de sistematització de tota la producció escrita en català que es coneixia a finals del vuit-cents. És a dir, no és pròpiament una història de la literatura catalana sinó un inventari de les totes les obres conegudes escrites en català, classificades d'una manera molt complexa (per èpoques, impresos o manuscrits, poesia o prosa, gèneres de la prosa) i amb nombrosos comentaris valoratius, tant sobre la qualitat de les edicions existents, com de tipus literari o historicopolític. L'article és, en definitiva, un estat de la qüestió, tal com l'autor ja adverteix a l'inici.

5. LA LITERATURA CATALANA SEGONS MOREL-FATIO

Feta la descripció general de l'article, ens centrarem ara en les valoracions estrictament historicoliteràries de Morel-Fatio a *Katalanische Literatur* per tal de donar a conèixer la visió de la literatura catalana que va difondre entre els romanistes europeus, sobretot els alemanys.

La primera característica de la història de la literatura catalana que cridà l'atenció de Morel-Fatio és la diferència entre la prosa i la poesia. L'hispanista francès remarca que cap literatura romànica té una diferència tan acusada entre els dos gèneres, raó per la qual justifica tractar-les separadament. La causa és que la poesia de l'edat mitjana, inclosa la del segle XVI, estava feta en una llengua diferent de la prosa i a partir d'una poètica i un pensament diferents de l'esperit local. Amb tot, es mostra convençut que els catalans també devien compondre en llur parlar, almenys en la poesia religiosa i popular. Pel que fa a la llengua de la poesia culta, afirma que fins al XIII s'escrivia en provençal amb alguna errada, i que del segle XIV al XVI els poetes catalans van anar simplificant la poètica i la llengua, tot i que continuaren essent alienes a l'esperit del país. Malgrat l'influx de Petrarca en aquests darrers segles, creu que la poesia catalana tardomedieval esdevingué més trista i monòtona que en l'època anterior. També li crida l'atenció que la restauració literària del XIX s'inspiri en el pensament convencional i la llengua dels darrers poetes medievals. Per acabar, Morel-Fatio diu que gran part de la poesia catalana medieval no és original perquè es limita a adaptar models externs, i que només una part de la prosa és interessant, precisament perquè reflectia l'esperit propi.¹¹

Pel que fa a la periodització de la literatura catalana, Morel-Fatio distingeix dues grans etapes, la medieval i la moderna, i es fa ressò de la recent recuperació literària del vuit-cents. L'hispanista francès opina que el punt d'inflexió entre els dos grans períodes citats coincideix amb la decadència social i política del país iniciada amb la unió dinàstica dels Reis Catòlics i la consegüent hegemonia moral i material de Castella. Per això, manté que la literatura catalana moderna té poques obres, d'escàs interès i que només reflecteixen una part del pensament català. En aquest sentit, Morel-Fatio opinava que la castellanització del XVI-XVIII havia tingut un impacte molt negatiu en les lletres catalanes, fins al punt que Catalunya s'havia acabat unint literàriament de fet a Castella. També subratlla que aquesta supeditació cultural no importava gens els catalans, malgrat les rebel·lions del XVII i XVIII contra la monarquia

¹¹ Sobre el teatre, es limita a dir que no n'hi ha gaires notícies històriques i que el del s. XIX estava influït pels sainetistes catalans; destaca també els èxits de Pitarra.

hispanica.¹² Sobre el segle XIX, valora l'esforç de restauració literària dels poetes catalans,¹³ però considera que no haurien de basar-se en una escola medieval, crítica que hagin menystingut la prosa i creu que la seva lírica és, en general, de poca qualitat (tret de Verdager).

Com acabem de dir, Morel-Fatío no tenia gaire bona opinió de la poesia catalana, perquè creia que s'havia limitat majoritàriament a adaptar models forans. Així, era força crític amb la poesia medieval del XIV i XV¹⁴ (només destaca Jaume Roig, a qui considera el mestre de les noves rimades, i, en part, A. March¹⁵), rebutja la poesia del XVI-XVII per castellanitzant (especialment el Rector de Vallfogona¹⁶) i considera anacrònica la poesia de la Renaixença (excepte Verdager, a qui considera el poeta més ambiciós), tot i que reconeix l'esforç de recuperació fet per aquest moviment i la seva voluntat de renovació mètrica. L'hispanista francès acaba la seva presentació dient que no és fàcil preveure el camí que seguirà la poesia catalana, però que si té èxit serà pel talent personal del creadors perquè la literatura serà cada vegada més individual i menys d'escola. Destaquem també en aquesta secció la minuciositat descriptiva de Morel-Fatío sobre els diferents tipus de mètrica emprada per la lírica catalana al llarg de la història.

La prosa literària catalana, tot i que no s'escapa d'algunes crítiques, és més ben considerada a *Katalanische Literatur*. Com hem dit, Morel-Fatío creia que una part no era original (cal recordar, però, el seu ampli concepte de literatura, que incloïa les traduccions i tots els escrits cultes) i que la prosa de l'edat moderna, a banda d'escassa, no mereixia gaire atenció. En canvi, considerava que hi havia un bon nombre d'autors medievals catalans que valia la pena destacar. Pel que fa als teòlegs, esmenta sobretot Francesc Eiximenis i Sant Vicent Ferrer per la popularitat de la seva obra. Del primer subratlla el valor intrínsecament literari de la seva producció i, especialment, les seves observacions sobre els costums i

¹² Des del punt de vista de l'hispanista francès, la guerra de Successió havia estat una traïció dels catalans al seu legítim rei. També afirma que el renaixement del patriotisme català en aquests dos segles no s'havia traduït en una revifalla de la literatura catalana, tret de l'aparició de pamflets i diaris polítics.

¹³ Destaca que l'erudició històrica i els bibliòfils del XVIII van preparar inconscientment el camí de la Renaixença, sobretot des de València, que havia superat Barcelona en erudició. Pel que fa al XIX, considerava que el punt de partida de la restauració del català literari havia estat realment la gramàtica de Ballot (1814), que havia tingut més èxit del que havia imaginat l'autor, més que Aribau. També valora l'apèndix literari de Josep Salat inclòs a la segona edició de la gramàtica.

¹⁴ En síntesi, creia que el Consistori creat per Joan I, format a partir del model de Tolosa, havia donat a la poesia catalana un gran impuls i havia fer créixer el nombre de poetes perquè els sobirans es feien càrrec de la producció. Per això opinava que des de finals del XIV la poesia catalana tenia un caràcter professional, amb la cobla com a forma mètrica característica. Sobre els autors, afirma que la periodització feta per Milà i Fontanals és acceptable i que es poden trobar un centenar de poetes catalans d'aquesta escola, que es van dedicar sobretot a plorar l'amor i a dir que la vida era trista i la sort, cruel, dels quals només uns quants van poder seguir estrictament les lleis de trobar. També manté que la forma mètrica usada majoritàriament –la cobla– donava un to molt monòton a aquesta poesia.

¹⁵ Sobre March, diu que «era un poeta per la gràcia de déu i ens llegà molts versos bonics, però rarament trobem un poema seu en què sentit i forma es corresponguin adequadament i completament. El seu error és l'obscuritat en què basa els seus pensaments difusos i complicats i, d'altra banda, una llengua no adequada per expressar pensaments subtils i profunds. Molt respectat en vida, gran part de la seva fama després de mort la deu a les traduccions castellanès de Baltasar de Romaní i Jorge de Montemayor» (trad. dels autors).

¹⁶ «S'han de llegir els versos d'aquest enjogassat i sovint obscè clergue per fer-se una idea de la pobresa de la creació poètica catalana d'aquest període i per comprendre'n la submissió completa a la literatura castellana» (trad. dels autors).

institucions de l'edat mitjana; del segon reclama reunir-ne tots els escrits per conèixer més bé l'enorme influència que va exercir en les masses de l'època. Amb tot, posa en dubte que fes els sermons en català fora dels països catalans i occitans, i assenyala el pobre domini del llatí de Ferrer.

La figura de Ramon Llull és considerada de manera ambivalent per Morel-Fatio, ja que el considera un mal filòsof, per una banda, i un escriptor-apòstol interessant, per altra. Així, considera l'art lul·liana com una panacea extravagant que va despertar l'interès dels seus coetanis més per la persecució de la Inquisició i la tasca missionera de Llull que per la seva vàlua i originalitat com a filòsof, la qual no dubta que serà qüestionada quan s'editin i estudiïn adequadament els seus escrits. Com a prosista,¹⁷ en canvi, creu que és un autor que caldrà considerar amb molta atenció quan J. Rosselló acabi d'editar les seves obres. Després de comentar-ne les principals obres (destaca sobretot *Blanquerna*, el *Llibre de Meravelles* i el *Llibre de les bèsties*), la diversitat de manuscrits existents i les traduccions, afegeix que és molt probable que escrivís sempre en català i que els seus deixebles les hi traduïssin al llatí, perquè les seves cartes en demostren un nivell molt precari. Acaba conclouent que només se'n podrà fer una crítica general quan s'acabin d'editar les seves obres i es puguin reunir tots els seus manuscrits.

L'obra d'Arnau de Vilanova, Anselm Turmeda i Bernat Metge també és destacada a *Katalanische Literatur*. Pel que fa a Vilanova, l'hispanista francès el defineix com un metge famós, acusat falsament d'alquimista, que mereix ser citat en la història de la literatura catalana per diverses obres com el *Raonament d'Avinyó*. El defineix com un somniador atret per les teories de Joaquim de Fiore i preocupat per l'Anticrist, per la qual cosa creu que la seva figura té un paral·lelisme amb la de Llull. Sobre Turmeda, de qui parla en diversos apartats, en destaca el *Llibre dels bons amonestaments* i el seu èxit com a manual d'escriptura (el *Franselm*), i valora especialment la *Disputa de l'ase* per ser una de les novel·les més entretingudes de la literatura catalana medieval. Metge, que és presentat per Morel-Fatio com a millor prosista que poeta, és apreciat sobretot per *Lo somni*, que considera com una de les obres més originals i interessants de la literatura catalana medieval per l'encertada combinació de literatura clàssica i italiana. També aprofita per criticar-ne l'edició i traducció francesa de J.M. Guàrdia, sobretot pel pròleg que l'encapçala. Pel que fa a novel·les de cavalleries, comenta breument les fonts del *Curial e Güelfa*, la *Història de l'esforçat cavaller Partinobles* i el *Tirant lo Blanc*, dels quals fa una valoració positiva.

Tanmateix, les obres més ben considerades per Morel-Fatio són les quatre grans cròniques, que defineix com les fites cabdals de la literatura catalana medieval, sobretot la de Jaume I. Sobre aquesta última, dubta que l'autoria real sigui del monarca, però remarca que això no és cap impediment per considerar-la com un dels monuments literaris dels catalans. També valora molt positivament la crònica de Muntaner, que defineix com la més personal de totes i la més interessant del s. XIV pel seu valor artístic i històric. L'hispanista francès també comenta en la secció dedicada a la historiografia altres cròniques com les de Bernat Puigpardines, Pere Tomich, Bernat Boades, Jaume d'Urgell, Francesc de Tarafa i, fins i tot, els *Col·loquis* de Despuig, que inclou dins aquest gènere. Finalitza aquest apartat lamentant la manca d'estudis científics sobre les cròniques i reclamant la recuperació i bones edicions

¹⁷ A la secció de poesia també se'l comenta breument per *Lo desconhort*.

crítiques de tots els manuscrits catalans sobre història medieval perquè creu que aquestes obres presenten encara massa llacunes.

A banda de la prosa estrictament literària, i com ja hem avançat, Morel-Fatio també s'interessava per les traduccions dels clàssics i altres llengües al català per considerar-les un bon barem per conèixer les interrelacions culturals amb la resta d'Europa. També assenyala sempre que pot les traduccions al castellà d'obres catalanes i les influències entre les literatures catalana, castellana, italiana i francesa. Així mateix, l'hispanista francès demostra la seva vocació d'arxiver en citar a *Katalanische Literatur* tota la prosa culta escrita en català de la qual té notícia i que creu interessant de comentar com, per exemple, les traduccions catalanes de la Bíblia, l'hagiografia medieval (tant la referida a Jesús o la Verge com als sants), el Llibre del Consolat de Mar, els tractats d'astrologia i ciències ocultes, el manual d'agricultura de Miquel Agustí, llibres fantàstics (com els viatges a l'infern de Pere Portes o al purgatori de Sant Patrici), i els manuals de poètica, tant els escrits en occità com en català¹⁸.

Les poques obres en prosa de l'edat moderna que Morel-Fatio esmenta són sobretot devocionaris, llibres d'història o pamflets polítics i assenyala que cap dels poetes del s. XVI i XVII s'atreu amb la prosa. Com hem dit, no considera de prou interès els autors d'aquesta època. Sobre la Renaixença, critica la baixa qualitat de les novel·letes de Bofarull i el fet que hagi afavorit més la poesia que la prosa. Amb tot, veu amb interès l'èxit de nous autors com Vidal i Valenciano i Narcís Oller, i considera prometedora la diversificació de gèneres de finals del XIX, tant de novel·les com d'estudis històrics i literaris. Acaba recomanant als joves prosistes de continuar per aquest camí si volen tornar a donar nous mèrits a la seva pàtria i literatura, tal com havien fet els grans cronistes medievals.

6. VALORACIÓ FINAL

En síntesi, Morel-Fatio és honest quan declara al principi de l'article que s'ha limitat a fer una síntesi dels «fragments coneguts» de la literatura catalana, que calia actualitzar a mesura que apareguessin bones edicions crítiques i estudis literaris aprofundits, per la qual cosa reconeix implícitament que n'ha fet una valoració provisional. Tot i que es mostra crític sobre una part de la literatura catalana (la poesia i la producció de l'edat moderna sobretot), cal subratllar els seus comentaris positius sobre el millor de la prosa catalana medieval i els bons ulls amb què veia la modernització literària i filològica de finals del XIX. En aquest sentit, caldria tenir en compte que no totes les opinions que podem llegir a *Katalanische Literatur* són directament imputables als gustos particulars de Morel-Fatio. Així, cal recordar que el rebuig a la literatura moderna catalana i l'interès per les obres que reflectissin «l'esperit propi» del país eren generals a l'època entre els erudits catalans i europeus. Si tenim en compte aquest últim aspecte, la visió de l'hispanista francès sobre la història de la literatura catalana se'ns presenta força menys negativa i la seva aportació a la nostra historiografia literària, més original i destacable. Al capdavant, no es pot oblidar que el seu objectiu no era fer una història nacional

¹⁸ Entre els primers cita els de Ramon Molinier, Ramon Vidal de Besalú i Jofre de Foixà; dels segons esmenta Berenguer d'Anoia, Ramon Cornet, Jaume March, Lluís d'Averçó i Francesc d'Olesa.

de la literatura catalana, i que al nostre país encara no hi havia ningú prou capacitat (i disposat)¹⁹ a fer una cosa semblant.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Aramon, R. (1955) «Les edicions de textos catalans medievals», dins *VII Congreso Internacional de Lingüística Romanica: Universidad de Barcelona, 7-10 abril 1953*, Tom II, vol. I, Barcelona, Fidel Rodríguez, pp. 197-266.
- Aguiló, M. (1927) *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid, Sucesores de Rivadeneyra.
- Bochmann, K. (1999) *Lebendige Philologie*, Leipzig, Leipziger Univ.-Verlag.
- Calaforra, G. (1998) *Wilhem Meyer-Lübke i «Das Katalanische»*. *Introducció i traducció*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Cambouliu, F. (1857) *Essai sur l'histoire de la littérature catalane*, París, Librairie Durand.
- Curtius, E. R. (1951) «Gustav Gröber und die romanische Philologie», *Zeitschrift für romanische Philologie (ZrP)*, 67, pp. 257-288.
- Denk, O. (1893) *Einführung in die Geschichte der altkatalanischen Litteratur von deren Anfängen bis zum 18. Jahrhundert*, Munic, Münchner Handelsdruckerei & Verlagsanstalt M. Poessl.
- Gröber, G. (ed.) (1888-1902) *Grundriss der romanischen Philologie*, II Toms, 4 vol., Strassburg, Karl J. Trübner.
- Helfferich, A. (1858) *Raymund Lull und die Anfänge der catalonischen Literatur*, Berlín, J. Springer.
- Hirschauer, Ch. (1925) «Bibliographie des travaux de M. Alfred Morel-Fatio», *Bulletin hispanique*, 27, n. 4, pp. 289-335.
- Klaiber, L. (1940) «Katalonien in der deutschen Wissenschaft», dins *Spanische Forschungen der Görres-Gesellschaft - Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens*, 6 (1937), Münster, Aschendorff, pp. 411-460.
- Malkiel, Y. (1984) «Tobler, Gröber und der junge Meyer-Lübke», dins *Ehrenpromotion Yakov Malkiel: am Fachbereich Neuere Fremdsprachl. Philologien d. Freien Univ. Berlin am 6. Oktober 1983*, Berlín, Duncker & Humblot, pp. 58-91.
- Morel-Fatio, A. (1882) «Rapport sur une mission philologique à Majorque», dins *Bibliothèque de l'École des Chartes*, vol. 43, pp. 474-497.
- Morel-Fatio, A. (1884) «Rapport sur une mission philologique à Valence», dins *Bibliothèque de l'École des Chartes*, vol. 45, pp. 615-654.
- Morel-Fatio, A. (1888) «Das Catalanische», dins Gröber, G. (ed.), (1888-1902), Tom I, pp. 669-688. Revisat el 1906 amb J. J. Saroihandy a *Grammatik der katalanischen Sprache*, Strassburg, J. Trübner.
- Morel-Fatio, A. (1888-1925) *Études sur l'Espagne*, 4 vol., París, E. Bouillon.
- Morel-Fatio, A. (1897 [1893]) «Katalanische Literatur», dins Gröber, G. (ed.), (1888-1902), vol. II, Tom II, pp. 70-128.

¹⁹ L'únic català de l'època que podria haver-la fet era Antoni Rubió i Lluch, però la seva concepció de la literatura catalana com una branca de l'espanyola li ho dificultava. Amb tot, el 1901 publicà dins el seu *Sumario de la historia de la literatura espanyola* un resum d'història de la literatura catalana, el primer fet al Principat. Es tracta d'un assaig de periodització de la literatura catalana en forma de guió.

- Morel-Fatio, A. & Baudon de Mony, C. (1892) *Catalogue des manuscrits espagnols et des manuscrits portugais*, Paris, Imprimerie nationale.
- Rubio i Lluch, A. (1901) *Sumario de la historia de la literatura española*, Barcelona, Imprenta de la Casa Provincial de Caridad.
- Vollmöller, K. (1890) *Spanische Funde*, Erlangen, Junge.
- Wolf, J. (2012) *Kontinuität und Wandel der Philologien. Textarchäologische Studien zur Entstehung der Romanischen Philologie im 19. Jahrhundert*, Tübingen, Narr.
- Tubino, F. (1880) *Historia del renacimiento literario, contemporáneo, en Cataluña, Baleares y Valencia*, Madrid, Imprenta y Fundación de M. Tello.

